

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

KÅ ./ riksåklagaren ang. grov oredlighet mot borgenärer m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges dom 2018-09-24 i mål B 3863-17)

Högsta domstolen har beslutat att riksåklagaren ska svara skriftligen på överklagandet i den del det avser näringsförbud. Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag medger att hovrättens dom ändras på så sätt att KÅ meddelas näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Enligt min mening finns det skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

Tingsrätten dömde den 14 juli 2017 KÅ för ett antal ekonomiska brott till två års fängelse. Samtidigt meddelades KÅ näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft.

KÅ överklagade tingsrättens dom, bl.a. yrkades att hovrätten skulle ogilla åklagarens yrkande om näringsförbud. Även åklagaren överklagade tingsrättens dom, dock inte i den del som avsåg näringsförbud. Hovrätten ändrade tingsrättens dom i vissa avseenden i skuldfrågan och bestämde påföljden till fängelse i ett år och tio månader. Vad gäller frågan om näringsförbud ändrades tingsrättens beslut på så sätt att förbudstiden sattes ned till tre år och nio månader från det att beslutet vinner laga kraft. Tillfälligt förbud angavs gälla omedelbart från dagen för hovrättens dom. I domskälen uttalades följande.

Hovrätten gör ingen annan bedömning i frågan om näringsförbudet än den som tingsrätten har gjort. Men eftersom ett näringsförbud gäller från det att beslutet har vunnit laga kraft, ska tingsrättens beslut ändras på så sätt att förbudstiden bestäms med hänsyn tagen till den tid som tingsrättens tillfälliga näringsförbud va-

rit gällande. Tiden för näringsförbud ska därmed bestämmas till 3 år 9 månader räknat från det att beslutet vinner laga kraft. Tillfälligt näringsförbud ska gälla från dagen för hovrättens dom.

KÅ har överklagat hovrättens dom. Enligt KÅ har hovrätten begått ett grovt misstag när det gäller frågan om näringsförbud. Tingsrätten ålade KÅ fem års näringsförbud från dagen för domen. Näringsförbudet skulle således sträcka sig fram till den 14 juli 2022. Åklagaren överklagade inte domen i denna del. KÅ framhåller att hovrätten, trots att åklagaren inte överklagat, ändrat tingsrättens dom i fråga om näringsförbud på ett sätt som innebär att förbudet blir längre än vad tingsrätten bestämt. Hovrätten har bestämt näringsförbudets längd till tre år och nio månader från det att beslutet vinner laga kraft. Om ingen av parterna hade överklagat hovrättens dom skulle näringsförbudet ha blivit 10 dagar längre än de fem år tingsrätten bestämt. Då domen nu överklagats blir näringsförbudet än längre då den tid hovrätten bestämt börjar räknas först från det att beslutet om näringsförbud vinner laga kraft. Enligt KÅ måste hovrättens misstag vara att anse som ett grovt rättegångsfel.

Grunder

Den rättsliga regleringen

Enligt 10 § första stycket lagen (2014:836) om näringsförbud ska näringsförbud meddelas för en viss tid, lägst tre och högst tio år. Förbudet gäller från det att beslutet om näringsförbud vinner laga kraft. Av paragrafens andra stycke följer att vid bestämmande av förbudstidens längd ska rätten ta hänsyn till om det har meddelats tillfälligt näringsförbud. Rätten får då bestämma en kortare förbudstid än tre år.

Enligt 21 § första stycket får rätten, om det är uppenbart att det finns grund för näringsförbud, efter yrkande besluta om tillfälligt förbud för tiden till dess att frågan om näringsförbud har avgjorts slutligt. Av 25 § följer att ett beslut om tillfälligt näringsförbud gäller omedelbart, om inte annat beslutas. I sammanhanget bör också nämnas att tillfälligt näringsförbud kan beslutas under rättegången och innan talan om näringsförbud har väckts (jfr 26 och 27 §§).

Av propositionen till 2014 års lag om näringsförbud framgår att innehållet i bestämmelsen i 10 § om näringsförbudets längd sakligt sett är oförändrad sedan den tidigare gällande lagen (1986:436) om näringsförbud. I författningskommentaren till 10 § hänvisas till prop. 1985/86:126 s. 162 vad avser att näringsförbudet gäller från det att beslutet om förbud vinner laga kraft. Vidare hänvisas till prop. 1985/86:126 s. 163 och 198 när det gäller att rätten vid bestämmande av förbudstidens längd ska ta hänsyn till tidigare meddelade tillfälliga näringsförbud och att domstolen vid en sådan avräkning får bestämma en kortare förbudstid än tre år. I författningskommentaren uttalas att eftersom det redan av lagen framgår när näringsförbudet börjar gälla, behöver rätten inte i

domslutet särskilt förordna om när förbudet får verkan. Bestämmelsen i 10 § andra stycket illustreras med följande exempel (se prop. 2013/14:215 s. 94).

.-.- Om en person vid överklagandetidens slut har haft tillfälligt näringsförbud i sex månader och domstolen anser att personen bör ha näringsförbud under en tid av fem år, ska den slutliga förbudstiden i domen eller det slutliga beslutet bestämmas till fyra år och sex månader. Detta kan behöva beaktas även i högre rätt. Om även högre rätt anser att näringsförbudet bör gälla under fem år, kan domstolen likväl ha anledning att sätta ned den slutliga förbudstiden med hänsyn till det tillfälliga näringsförbud som kan ha gällt under rättegången i högre rätt.

I propositionen uttalas vidare att bestämmelsen i 21 § om tillfälligt näringsförbud har genomgått vissa språkliga och redaktionella förändringar. Avsikten har inte varit att ändra innehållet i sak (se a. prop. s. 98). Samma sak uttalas när det gäller bestämmelsen om när ett beslut om tillfälligt näringsförbud får verkan (25 §), med tillägget att det därmed kan hänvisas till äldre förarbeten i form av prop. 1985/86:126 s. 171 (se a. prop. s. 100).

Lagen (1986:436) om näringsförbud, som trädde i kraft den 1 juli 1986, innebar bl.a. att näringsförbud också kunde meddelas när en person begått brott i näringsverksamheten. Den proposition som föregick lagen grundade sig i allt väsentligt på de förslag som Näringsförbudskommittén lämnade i betänkandet Näringsförbud (SOU 1984:59).

I propositionen till 1986 års lag om näringsförbud uttalades i specialmotiveringen till bestämmelsen om näringsförbudets längd bl.a. följande (se prop. 1985/86:126 s. 162 f.).

Tiden för förbudet räknas från den dag då domen vinner laga kraft, om domstolen inte har förordnat om omedelbart ikraftträdande enligt reglerna om tillfälligt förbud. Om ett sådant förbud har löpt före domen, kan rätten bestämma att det skall fortsätta att gälla i väntan på att domen vinner laga kraft (10 §). Jag kan här i övrigt hänvisa till den diskussion som kommittén för om hur förbudstiden bör anges (s. 316 f.).

Näringsförbudskommittén för en diskussion om och redovisar sin syn på frågan om hur förbudstiden bör anges i domen. Anledningen till detta var att det förekommit en rad otydliga och ibland också felaktiga förordnanden. Kommittén uttalar att om inget uttryckligt förordnande görs i domen om omedelbart ikraftträdande (tillfälligt förbud), kan inte förbudet få någon verkan förrän domen vunnit laga kraft. Detta gäller även om en viss startdag för förbudet har bestämts. Om domen inte vunnit laga kraft när den dagen inträder, gäller således inte förbudet trots vad som angivits om startdag. Eftersom ett förbud inte blir gällande förrän domen vunnit laga kraft, om det inte förordnats om tillfälligt förbud, bör tiden alltså inte bestämmas på så sätt att en startdag anges. Näringsförbudskommittén fortsätter enligt följande (se SOU 1984:59 s. 316 f.).

När det inte förordnas om tillfälligt förbud, bör förbudstiden normalt inte heller bestämmas genom angivande av en slutdag. Man kan ju då inte avgöra för vilken tidsperiod förbudet kommer att gälla. Den domde kan förkorta förbudstiden genom att försöka skjuta fram tidpunkten för laga kraft så långt som möjligt. Det finns då alltså en anledning för honom att överklaga även om han i och för sig är nöjd med domen. Detta är inte särskilt bra.

I de fall då det inte förordnas om omedelbart ikraftträdande eller om att ett tidigare tillfälligt förbud ska fortsätta att gälla bör således förbudstiden helst anges som en tidsperiod, exempelvis ”tre år”. Perioden börjar då löpa från den dag då domen vinner laga kraft.

Ofta anser sig emellertid domstolen ha skäl att bestämma att förbudet ska gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft. Detta kan ske genom att ett tidigare gällande tillfälligt förbud får fortsätta att löpa eller – om något sådant förbud inte gällt – genom att det förordnas om omedelbart ikraftträdande i domen. I dessa fall kan man bestämma förbudstiden genom att ange antingen en slutdag eller en tidsperiod. Bestäms en slutdag måste domstolen beakta att den sammanlagda tiden – inklusive tillfälligt förbud, se ovan – inte får överstiga fem år. Bestäms en tidsperiod bör domstolen göra klart om denna period innefattar ett tidigare gällande tillfälligt förbud eller inte. För att göra förbudet så tydligt som möjligt synes det bästa vara att i dessa fall ange en bestämd slutdag.

Det väsentliga är alltså att domstolen vinnlägger sig om att det tydligt framgår vilken förbudstid som gäller samt att femårsgränsen inte överskrids. Det sagda behöver, enligt kommitténs mening, inte föranleda några särskilda bestämmelser i lagen.

I specialmotiveringen återkommer utredningen till frågan om hur förbudstiden bör anges i domen. Här uttalas följande (a. betänkande s. 402 f.).

Tiden för förbudet räknas från det att domen vinner laga kraft. Domstolen har dock möjlighet att förordna om omedelbart ikraftträdande enligt reglerna om tillfälligt förbud. Om sådant förbud löpt före domen, kan rätten bestämma att det ska fortsätta att gälla i väntan på laga kraft. Om domstolen endast anger en bestämd startdag för förbudet, t.ex. dagen för domen, måste tiden för laga kraft avvaktas innan förbudet börjar gälla. För att förbudet ska gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft krävs ett uttryckligt förordnande härom. Det är därför olämpligt att en startdag anges, om det inte samtidigt förordnas om tillfälligt förbud från och med den angivna dagen. Om rätten bestämmer en uttrycklig slutdag för förbudet – och alltså inte bara anger en viss tidsrymd – måste rätten samtidigt beakta att lagakraftvinnande ska avvaktas innan förbudet börjar gälla och att det därför är något osäkert hur långvarigt förbudet blir. Ett sådant sätt att bestämma förbudstiden är därför ofta olämpligt. Detta gäller dock inte om det samtidigt förordnas om tillfälligt förbud.

Min bedömning

Frågan målet gäller är hur hovrätten i domen ska ange tiden för näringsförbudet i de fall tingsrätten förordnat om ett tillfälligt näringsförbud. Som framgått i det föregående gjordes inga ändringar av de tillämpliga bestämmelsernas sakliga innehåll när 2014 års lag om näringsförbud trädde i kraft. I propositionen hänvisas därför till tidigare förarbeten, närmare bestämt propositionen till 1986 års

lag. Den propositionen grundade sig i sin tur i allt väsentligt på de förslag som Näringsförbudskommittén lämnade i betänkandet Näringsförbud (SOU 1984:59).

Huvudregeln är att ett näringsförbud gäller från det att beslutet om näringsförbud vinner laga kraft. Om det är uppenbart att det finns grund för näringsförbud får rätten dock besluta om ett tillfälligt näringsförbud. Ett sådant förbud gäller omedelbart och kan även meddelas under förundersökningen eller under rättegången. Om ett tillfälligt näringsförbud meddelats ska rätten ta hänsyn till detta när slutlig ställning tas i domen. Därvid får en kortare förbudstid än tre år bestämmas. Så bör ske t.ex. när ett tillfälligt näringsförbud gällt under rättegången i tingsrätten och rätten finner att näringsförbudets längd, bortsett från det tillfälliga förbudet, bör bestämmas till tre år. Om den domde har haft ett tillfälligt näringsförbud under tre månader bör således förbudets längd i domen bestämmas till två år och nio månader.

I det nu aktuella fallet ansåg tingsrätten att längden på näringsförbudet skulle bestämmas till fem år samtidigt som det fanns skäl att besluta om ett tillfälligt näringsförbud. Något tillfälligt förbud hade inte gällt tidigare under rättegången. Som nämnts gäller ett tillfälligt näringsförbud omedelbart. Tingsrätten formulerade beslutet på så sätt att KÅ meddelades näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning i frågan om näringsförbud, men eftersom ett näringsförbud gäller från det att beslutet har vunnit laga kraft, ändrade hovrätten tingsrättens beslut så att tiden för näringsförbudet bestämdes till tre år och nio månader räknat från det att beslutet vinner laga kraft. Samtidigt meddelades tillfälligt näringsförbud att gälla från dagen för hovrättens dom.

Enligt min mening borde hovrätten ha fastställt tingsrättens beslut i fråga om näringsförbud. Tingsrättens beslut är tydligt, för KÅ kan det inte råda någon tvekan om under vilken tid näringsförbudet gäller. Det finns, som jag ser det, inte anledning för hovrätten att formulera beslutet utifrån huvudregeln om att näringsförbudet gäller från det att beslutet vinner laga kraft. Det tillfälliga näringsförbudet är ett näringsförbud med den innebörd ett sådant har. Här kan erinras om vad som uttalades i propositionen till 1986 års lag om att tiden för näringsförbudet räknas från den dag då domen vinner laga kraft, om domstolen inte har förordnat om omedelbart ikraftträdande enligt reglerna om tillfälligt förbud. Departementschefen hänvisade i övrigt till den mera utförliga diskussion som Näringsförbudskommittén fört om hur förbudstiden bör anges. Kommittén uttalade att om inget uttryckligt förordnande görs i domen om omedelbart ikraftträdande (tillfälligt förbud), kan inte förbudet få någon verkan förrän domen vunnit laga kraft.

Näringsförbudskommittén konstaterade att domstolen ofta har skäl att bestämma att näringsförbudet ska gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft. Detta kan, i de fall något tillfälligt förbud inte tidigare meddelats, ske genom att det i domen förordnas om omedelbart ikraftträdande. Förbudstiden kan i dessa fall bestämmas genom att ange antingen en slutdag eller en tidsperiod. För att göra förbudet så tydligt som möjligt ansåg kommittén att det bästa i dessa fall var att ange en bestämd slutdag.

Näringsförbudskommittén uttalade också att i de fall det inte förordnas om tillfälligt förbud, bör förbudstiden normalt inte heller bestämmas genom angivande av en slutdag. Detta eftersom det då inte går att avgöra för vilken tidsperiod förbudet kommer att gälla. Den dömde kan förkorta förbudstiden genom att försöka skjuta fram tidpunkten för laga kraft så långt som möjligt. Det finns då alltså en anledning för honom att överklaga även om han i och för sig är nöjd med domen. Detta var enligt kommittén inte särskilt bra.

Näringsförbudskommitténs sist nämnda resonemang kan appliceras på det sätt på vilket hovrätten i den nu överklagade domen formulerat beslutet om näringsförbud. Hovrätten har beslutat en förbudstid om tre år och nio månader från det att näringsförbudet vinner laga kraft. Samtidigt beslutades om ett tillfälligt förbud som gäller omedelbart från dagen för hovrättens dom. Inte heller i detta fall går det att avgöra för vilken tidsperiod som förbudet kommer att gälla. Vidare förlängs förbudstiden om den dömde (eller åklagaren) överklagar beslutet om näringsförbud. Det finns alltså ett incitament för den dömde att inte överklaga beslutet om näringsförbud även om han eller hon, kanske på goda grunder, anser att domen i denna del är felaktig. Detta är självfallet inte bra och i motsats till vad som är fallet i Näringsförbudskommitténs exempel är det en effekt av beslutet som verkar till den dömdes nackdel. Beslutet kan således ifrågasättas såväl utifrån rättssäkerhets- som rättstrygghetsskäl. Det problematiska med att formulera ett beslut om näringsförbud på detta sätt illustreras för övrigt väl i det nu aktuella målet där det av hovrätten beslutade näringsförbudet, om det inte ändras, kommer att gälla under en längre tid än de fem år som hovrätten avsett.

Det finns enligt min mening skäl att understryka vad Näringsförbudskommittén uttalade om att det väsentliga är att domstolen vinnlägger sig om att det tydligt framgår vilken förbudstid som gäller. Som nämnts anser jag att hovrätten borde ha fastställt tingsrättens beslut om näringsförbud. I så fall hade det inte funnits någon tvekan om under vilken tid förbudet gäller; slutdagen skulle då ha varit den 14 juli 2022. Den enda situation då ett beslut med angiven slutdag kan innebära att näringsförbudets längd i praktiken blir en annan än vad domstolen avsett är i det fåtal fall när högre rätt beslutar om inhibition av ett tillfälligt förbud enligt 26 § andra stycket lagen om näringsförbud. Detta förhållande kan emellertid inte anses ha sådan tyngd att det finns skäl formulera beslutet på annat sätt.

Slutligen bör nämnas att för det fall hovrättens sätt att se på saken är riktigt synes det, vid en konsekvent tillämpning, innebära att även tingsrätterna, om de samtidigt meddelar ett tillfälligt förbud, bör besluta att näringsförbudet ska gälla en viss angiven tid från det att beslutet vinner laga kraft. Vid tiden för en tingsrättsdom är det av naturliga skäl mycket svårt att bedöma när ett beslut om näringsförbud kommer att vinna laga kraft. En sådan tillämpning framstår därför inte som rimlig.

Sammanfattningsvis anser jag att hovrättens beslut om näringsförbud bör ändras på ett sådant sätt att vad tingsrätten förordnat i detta avseende fastställs.

Frågan om prövningstillstånd

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [version juli 2018, Zeteo], kommentaren till 54 kap 10 §).

Ekobrottsmyndigheten har redovisat följande när det gäller underrättspraxis.

Södertörns tingsrätt ålade i dom 2013-10-17 i mål B 6185-12 en person näringsförbud för en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom. Domstolen förordnade vidare att näringsförbudet skulle gälla utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Domen överklagades och Svea Hovrätt beslutade i dom 2014-10-07 i mål B 6185-12 att näringsförbudet ska gälla för en tid av tre år räknat från den 5 april 2013 samt att förbudet skulle gälla även för tiden fram till dess att hovrättens dom har vunnit laga kraft. Hovrätten anförde i sina domskäl att den nya lagen, som trädde i kraft den 2 augusti 2014, inte innebar några sakliga ändringar med avseende på förutsättningarna för att meddela näringsförbud i målet. Hovrätten anför vidare att tingsrätten i sin dom beslutat om näringsförbud för en tid av tre år från dagen för domen, att gälla även innan domen vunnit laga kraft. Hovrätten bestämde tidslängden för näringsförbud till tre år. Då den dömde varit underkastad tillfälligt näringsförbud alltsedan den 5 april 2013 bestämde hovrätten att tiden för näringsförbudet skulle räknas från tidpunkten för beslutet om tillfälligt näringsförbud (se t.ex. NJA 1996 s. 305). Hovrätten ändrade tingsrättens dom i enlighet med detta.

Södertörns tingsrätt meddelade i dom av 2014-02-14 i mål B 15419-13 en person näringsförbud enligt lagen (1986:436) om näringsförbud under en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom. Vidare förordnade domstolen att näringsförbudet skulle gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Svea Hovrätt ändrade i dom 2014-12-17 tingsrättens dom enbart i påföljdsfrågan.

Hovrätten för Västra Sverige meddelade i en dom av 2012-05-24 i mål B 4204-11 näringsförbud för en tid av tre år. Tingsrätten hade utdömt ett sådant förbud

för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Tingsrätten förordnade vidare att näringsförbudet skulle gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Hovrätten sänkte tiden för näringsförbudet med hänsyn bl.a. till gärningarnas straffvärde. Hovrätten ändrade tingsrättens dom på så sätt att rätten bestämde tiden för näringsförbudet till tre år, räknat från dagen för tingsrättens dom. Hovrätten har sedan ånyo prövat målet efter resning i fråga om ansvar för grovt skattebrott, se Hovrättens dom av 2014-12-04 i mål B 3713-14. Hovrätten fann då att det saknas skäl att frångå vad hovrätten i det tidigare avgörandet bestämt om näringsförbud. I sitt slut anger hovrätten att den fastställer vad som i den tidigare domen beslutats om näringsförbud, dock med tillämpning av lagen (2014:836) om näringsförbud.

Hovrätten för Nedre Norrland har i dom 2014-06-26 i mål B 3-14 i sitt domslut angivit att Hovrätten ändrar tingsrättens dom endast på så sätt att den tid som (den dömde) meddelas näringsförbud bestäms till tre år från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet gällde omedelbart utan hinder av att hovrättens dom inte vunnit laga kraft. Tingsrätten hade i sin dom dömt ut ett näringsförbud om fem år och förordnat att förbudet skulle gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom vunnit laga kraft.

Göteborgs tingsrätt meddelade i dom 2012-11-09 i mål B 4500-12 näringsförbud enligt lagen (1986:436) om näringsförbud under en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom, att gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Hovrätten ändrade i sin dom av 2014-09-02 i mål B 5142-12 inte tingsrättens dom i fråga om näringsförbud.

Uddevalla tingsrätt meddelade 2013-12-18 dom i mål B 4679-10 varvid domstolen beslutade om näringsförbud att gälla under en tidsrymd av tre år. Domstolen förordnade vidare att näringsförbudet skulle gälla omedelbart utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft. Efter överklagande meddelade Hovrätten för Västra Sverige dom 2014-09-17 i mål B 1253-14. I beslutet anförde domstolen att Hovrätten, som beträffande frågan om näringsförbud tillämpar bestämmelserna i lagen (2014:836) om näringsförbud, fastställer tingsrättens domslut.

Varbergs tingsrätt meddelade 2018-01-10 dom i mål B 2339-15 varvid näringsförbud utdömdes. Rätten angav i sitt beslut att näringsförbud meddelas enligt lagen (2014:836) om näringsförbud för en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet gäller omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Hovrätten för Västra Sverige anför i sin dom av 2018-10-11 i mål B 1340-18 angående näringsförbudet följande.

Tingsrätten har i domslutet angett att näringsförbudet ska gälla från dagen för tingsrättens dom. Detta sätt att utforma ett beslut om näringsförbud var förenligt med föregångaren till nu gällande lag om näringsförbud. Enligt den nuvarande lagen om näringsförbud, som ska tillämpas i detta fall, kan dock ett näringsförbud som är slutligt inte gälla från annan tid än när beslutet vinner laga kraft (se 10 § första stycket lagen (2014:836) om näringsförbud). Om den tilltalade omedelbart bör åläggas ett förbud har rätten istället att samtidigt meddela ett tillfälligt näringsförbud. Om så sker ska rätten vid bestämmande av det slutliga förbudets längd ta hänsyn till det tillfälliga näringsförbudet och får då bestämma en kortare förbudstid än de tre år som annars utgör förbudstidens nedre gräns (se 10 § andra stycket i nämnda lag). Innebörden av detta är att domstolen vid det slutliga beslutet ska räkna av den tid som personen har haft, eller i förekommande fall kommer att ha, tillfälligt näringsförbud (jfr prop. 2013/14:215 s 94). Tingsrättens beslut om näringsförbud ska således ändras och hovrättens beslut utformas i enlighet med det anförda. (De tilltalade) ska följaktligen meddelas ett

slutligt näringsförbud att gälla från det att beslutet vinner laga kraft, jämte ett tillfälligt näringsförbud, att gälla från dagen för dom. Från den slutliga förbudstiden ska den hittills uppkomna samt den kommande tiden med tillfälligt näringsförbud avräknas. Eftersom det i dagsläget inte går att säga hur lång den senare tiden kommer att bli, bör avräkningen ske med viss marginal. För att undvika att hovrättens beslut hamnar i strid mot förbudet mot reformatio in pejus bör marginalen vidare vara förhållandevis väl tilltagen. Förbudets längd ska därför bestämmas till två år.

Hovrätten meddelade näringsförbud avseende två personer och angav beslutstiden till två år och att tillfälligt näringsförbud gäller omedelbart från dagen för hovrättens dom.

Se även Hovrättens för Västra Sverige dom 2018-05-04 i mål B 4829-17 vari hovrätten anser att näringsförbud bör bestämmas till tre år. Hovrätten bestämmer, under anförande av samma resonemang som ovan i domen av 2018-10-11, näringsförbudet till två år och två månader.

I samtliga nu redovisade avgörande har såväl slutligt som tillfälligt näringsförbud meddelats.

Till denna redovisning kan läggas ett antal hovrättsdomar från innevarande år.

Svea hovrätts dom den 16 februari 2018 i mål B 549-17. Tingsrätten hade meddelat den tilltalade näringsförbud för en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Efter att tingsrättens beslut om näringsförbud överklagats ändrade hovrätten inte tingsrättens dom i den del den avsåg näringsförbud.

Svea hovrätts dom den 24 maj 2018 i mål B 2137-18. Tingsrätten hade meddelat den tilltalade näringsförbud för en tid av tre år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Efter att tingsrättens beslut om näringsförbud överklagats fastställde hovrätten tingsrättens dom.

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 23 oktober 2018 i mål B 2579-18. Tingsrätten hade meddelat de tilltalade näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbuderna angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Efter överklagande ändrade hovrätten tingsrättens beslut om näringsförbud på så sätt att förbudstiden sattes ned till 4 år 3 månader från det att hovrättens beslut vinner laga kraft. Tillfälligt näringsförbud angavs gälla omedelbart från dagen för hovrättens dom till dess frågan om näringsförbud avgjorts slutligt.

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 1 november 2018 i mål B 2588-18. Tingsrätten hade meddelat den tilltalade näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedel-

bart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Efter överklagande fastställde hovrätten tingsrättens domslut utan några ändringar.

Göta hovrätts dom den 26 september 2018 i mål B 3144-17. Tingsrätten hade meddelat den tilltalade näringsförbud för en tid av fem år. Näringsförbudet angavs gälla oberoende av att domen inte vunnit laga kraft. Efter att ha ändrat tingsrättens domslut i vissa avseenden förordnade hovrätten att tingsrättens domslut i övrigt gällde. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att hovrättens dom inte vunnit laga kraft.

Hovrätten för Övre Norrlands dom den 25 maj 2018 i mål B 869-17. Tingsrätten hade meddelat den tilltalade näringsförbud för en tid av fem år räknat från dagen för tingsrättens dom. Näringsförbudet angavs gälla omedelbart utan hinder av att tingsrättens dom inte vunnit laga kraft. Efter överklagande ändrade hovrätten tingsrättens domslut avseende näringsförbud endast på så sätt att tiden för förbudet sattes ned till tre år. Anledningen till detta var att hovrätten ansåg att de gärningar den tilltalade dömdes för hade ett lägre straffvärde än tingsrätten funnit.

Även om redovisningen av praxis inte gör anspråk på att vara heltäckande kan konstateras att hovrätterna, i de fall tingsrätten meddelat tillfälligt näringsförbud, formulerar besluten om näringsförbud på olika sätt. Hovrätten för Västra Sverige har i den nu aktuella domen och i flera andra fall bestämt en viss förbudstid som börjar löpa när hovrättens dom vinner laga kraft, samtidigt som det förordnas om ett tillfälligt förbud som gäller omedelbart från dagen för hovrättens dom. Detta sätt att bestämma förbudstiden har inte kunnat återfinnas i någon dom från övriga hovrätter. I de fall tingsrätten beslutat om näringsförbud på viss tid räknat från dagen för tingsrättens dom och samtidigt meddelat ett omedelbart gällande tillfälligt näringsförbud väljer övriga hovrätter att fastställa tingsrättens dom.

Enligt min mening brister praxis i enhetlighet på ett sådant sätt att en prövning av Högsta domstolen skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. För prövningstillstånd talar också det förhållandet att det sätt som hovrätten i det nu aktuella målet använt för att ange tiden för näringsförbudet innebär att det inte går att avgöra under vilken tidsperiod som förbudet kommer att gälla. Vidare förlängs förbudstiden om beslutet om näringsförbud överklagas. Det bör enligt min mening övervägas att meddela ett partiellt prövningstillstånd avseende frågan om hur hovrätten borde ha formulerat beslutet om näringsförbud med utgångspunkt i bedömningen att förbudstiden skulle vara fem år och att det fanns skäl för ett tillfälligt näringsförbud.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd.

Kerstin Skarp

Lars Persson

Kopia till:

Ekobrottsmyndigheten, Huvudkontoret, Rättsenheten (EBM2018-954)
Ekobrottsmyndigheten, Första ekobrottskammaren i Göteborg (EB-2093-14)